

met die onzienlijke wereld buiten ons, die, in ons, onze grootste levensschat is. Een van die poorten is: de Kunst. De Kunst spreekt ons van datgene, waarnaar wij verlangen, waarnaar wij streven, waarvan wij het bestaan met onwankelbare zekerheid aanwezig weten, maar waarmee onze zintuigen ons niet in onmiddellijke aanraking kunnen brengen. Men ziet, wat wij bedoelden met het woord van Horatius: de kunst wil ons nuttig zijn. Zij getuigt nl. van de grootste zekerheid, de waarachtigste werkelijkheid, die een mensch bezitten kan, al kan hij die werkelijkheid zelf zien noch hooren.

Die werkelijkheid, zij kan tot ons komen in den vorm van een onwankelbaar vertrouwen — Bach. „Wer nur den guten Gott lasst walten,” „Jezus, Du mein Herzensfreund.” In den vorm van een doorlopend, welhaast extatisch aanbidden — Bruckner. In den vorm van den onbuigbaarsten moed, te strijden voor het ideaal en de rechtvaardigheid, — Beethoven. In den vorm van zichzelf steeds de ernstigste problemen des levens en der toekomstige dingen voor oogen te houden — Mahler. In den vorm van, in de zwaarste maatschappelijke nooden en den geestelijken druk, met diepe vreugde en, zij het ook zwaarmoedig-ontroerde jubelklanken te getuigen van dien vrede, die niet van deze wereld is — Mozart.

Een van dezulken was Cesar Franck. Hij was, in zijn lange, moeilijke leven, tot de overtuiging gekomen, dat slechts één ding hier op aarde onvergankelijke waarde heeft: Godsvertrouwen. Zijn muziek kent den strijd, den hartstocht, de diepten der menschelijke ellende. Maar zij voert ons daarboven uit. Elk werk van Franck eindigt met een apotheose, d.w.z. een aanschouwen van Hem, die boven alle dingen troont. Men heeft dat mystiek genoemd, en zeker is een mystieke trek in het oeuvre van Franck onmiskenbaar. Hij leefde zóó zeer in zijn religieuze overtuiging, dat vaak het aardse hem nauwelijks meer beroerde, dat hem slechts het schijnsel der Eeuwigheid vervulde.

Karakteristiek is b.v. het volgende: eens zat Franck in zijn tuintje te lezen, en telkens gleed een weemoedige glimlach over zijn gelaat. Toen een zijner zoons hem vroeg, wat hij eigenlijk las, antwoordde hij: „Een werk van Kant, de „Kritik der reinen Vernunft.” Het is heel amusant, wat die heeren zich toch wel verbeelden te weten.”

Daarop doelt ook Vincent d'Indy als hij schrijft: „Als Franck op het orgel

van de St Clotilde mediteerde, en wij mochten hem komen beluisteren, dan waren wij gelukkig. Dan werd deze donkere galerij een gelukzalige; dan werd het de steile en moeilijke weg naar den hemel, zooals ons het Evangelie dien voorstelt. En dan hoorde men den man met het fijne profiel en het machtige voorhoofd aan het orgel die melodieën en harmonieën ontlokken, die eenige oogenblikken rond de zuilen van de kerk rolden, om zich dan, tusschen de gewelven, te verliezen in de eeuwigheid.”

Voor al in de laatste jaren zijns levens was Franck „der Welt abhandeln gekommen,” zooals Mahler dat in zijn prachtige lied van dien naam zoo ontroerend verklankte.

Over zijn symphonie b.v., die wij reeds te dezer plaatse noemden, ligt de „species aeternitatis”, de eeuwigheidsbelichting. De strijd, de tumulten des levens blijven niet onvermeld.

Maar zij zijn onmachtig, om het uiteindelijk vertrouwen op God duur-

zaam te schokken, laat staan te ondermijnen.

En, na een onstuimig verlangen, na een dringend smeekgebed, klinkt het koraal, de „apotheose”, de rust, die van Hem en tot Hem is.

Ziehier Cesar Franck, de dienende kunstenaar, de vrome, de ootmoedige, de heel groote. En wij denken aan de woorden, die de beroemde Fransche pianist Alfred Cortot aan Franck, zijn leermeester, wijdt bij zijn bespreking van de „Variations symphoniques,” voor piano en orkest.

„Wij kennen in de geheele muziek-literatuur slechts heel weinig bladzijden, die te vergelijken zijn met deze; die leiden tot de grensgebieden van het mysterie en van de openbaring. Van waar komt, mijn God, de vrede, die mij bij deze bladzijden doorstroomt? Het is die rustige zekerheid van het geloof, het laatste woord van een oneindig verlangen der ziel, de echo op den roep van een groepene.”

Brouwer

CHURCHILL

I.

Chamberlain en Churchill. Wanneer wij deze beide namen noemen, dan weet de lezer onmiddellijk, dat hier zijn aandacht wordt opgeëischt voor twee Engelsche Staatslieden van ongeveer gelijken, reeds gevorderden leeftijd; staatslieden, die beiden reeds groote diensten hebben bewezen aan hun land en heden ten dage het lot van hun land in handen dragen. Menschelijkerwijze gesproken dan. Want we weten ook, dat „onder het licht der eeuwigheid” het beste werk van menschen toch niet meer is dan stuntelig kinderspel.

Hoe verschillend, deze beide mannen! Als ik „Chamberlain” zeg, dan denk ik er het woord „Engelschman” bij en zeg ik „Churchill,” dan klinkt dáárachter onweerstandelijk het woord „Brit.” Het schijnt een woordgebruik van geringe nuance te zijn voor een oppervlakkig lezer, maar het is dat toch niet. Wie „Brit” zegt, denkt aan de wereldmacht van Engeland, denkt aan het geweldige imperium. Maar zegt ge „Engelschman,” dan worden toch allereerst andere gedachten gewekt, en denkt hij, die naar het woord luisterde, aan het karakter van het volk en niet alleréérst aan zijn macht.

Chamberlain, de Engelschman — Churchill, de Brit. Dat wil niet zeggen, dat niet op zijn tijd de Brit in

den eerste spreken zou, wij weten het allen beter, maar wel duidt het aan, dat de Britsche imperiale gedachte sterker in Churchill spreekt dan in Chamberlain. Wie den naam „Churchill” uitspreekt, denkt aan den Engelschman, voor wien de grootheid van zijn land het eerste artikel van de grondwet zijns levens is en voor welke grootheid hij dag en nacht op de bres wil staan. Met den *Engelschman* is in principe nog te marchandeeren, met den *Brit*, hoe anders de schijn misschien moge zijn, in principe nooit. Want aan dat ééne: de glorie van Old England laat zoo iemand niet raken. Voor dezen is Engeland de beheerscher der zeeën tot aan het einde van de wereldgeschiedenis.

Dit wordt niet een biografie van Churchill; wij denken daar niet aan. Wie een biografie over dezen merkwaardigen mensch wil schrijven, heeft er een boekdeel voor noodig. Onze bedoeling is nu niet meer dan enkele flitsen op zijn figuur te laten vallen vóór den loop der heden-daagsche historie het volle licht over hem werpen komt. Maar met die mogelijkheid houden wij rekening. Nu zit nog Chamberlain in „Downingstreet nr 10,” maar straks, wie weet hoe spoedig, kan Churchill daar gezeten zijn. En als hij daar zit,

dan rekene ieder maar hiërop: de oorlog wordt doorgezet tot het bittere einde en houdt niet op vóór of Duitschland of Engeland *knocked out* geslagen is.

Moeten wij hierop een toelichting geven? Wij missen daartoe de gelegenheid, want waar blijven wij dan met deze flitsen op de gestalte van dezen man? Maar de toelichting is niet noodig voor wie met aandacht Churchills portret hiernevens bekijkt.

Een hárde kop, nietwaar? Het gezicht is wasbleek, waar het anders wat rose is; blijkbaar is de staatsman, hier in avondkleeding, een weinig vermoeid. De oogen staan wat onrustig, maar dat wil niet zeggen, dat ze niet sterk zijn. Vriendelijk staan ze zeker niet, al kunnen ze ook vriendelijk kijken, bijvoorbeeld in de hitte van het politiek tournooi, als de sterke debater een zijner floretstooten toebrenkt aan den man, die zich tegen hem in den ring heeft gewaagd. Maar wil zit er wel degelijk in, zelfs onverzettelijke wil.

Wil drukt ook de mond uit, een hárde mond. Neen, een aantrekkelijk portret is dit portret niet, van Churchill; wij hebben er wel beminnelijker gezien, ook al voelt men dan: pas met dezen man vooral op. Maar hiér zien wij den echten Churchill, den Brit, die gereed staat voor den strijd op leven en dood, een harde, onverzettelijke kerel, meester op alle wapens, ook de minder eervolle. Een man, die als de strijd onontwijkbaar geworden is, hem uitvecht en niet meer op zij gaat, doch alleen maar uit 't strijd-gewoel weg te *dragen* is. Omdat hij gewond is en dus buiten gevecht gesteld.

Een geweldig werker is deze man, een werker in al de schakeeringen zijner groote prestaties van soldaat, staatsman, auteur en... avonturier. Ja ook avonturier en dat geeft den gevaarlijken kant aan het karakter van den man, die als jongen droste uit het ouderlijk huis, om als scheepsjongen de wijde wereld in te gaan.

Men stelle het zich voor: de jonge Winston Churchill, zoon van lord Randolphe, den derden zoon van den zevenden hertog van Marlborough, bleek dan op een goeden of wil men het liever, kwaden dag zoek. Nergens bleek hij te vinden en aangezien hij zoon van een staatsman was, wellicht gevreesd, maar zeker ontzien in het land, was die verdwijning spoedig bekend, toen hij na eenige dagen onvindbaar bleek.

De Engelsche politie beschikte over goeden spurzín en eindelijk werd de eigengereide Winston ontdekt. Hij was in opstand gekomen tegen het vormelijke leven van zijn maatschappelijken kring, en de avonturier in hem, erfstuk wellicht van den hertog, die zijn roem gaf aan zijn nakomelingen, had hem naar zee gedreven. Een doodgewone kajuitsjongen was het, die, onder politiegeleide, in een Engelsche haven aan wal stapte, om naar huis te worden gebracht. Maar men kon zoo'n jongen aristocraat toch niet opbrengen als een boefje van de straat en dus kreeg hij bij het embarkeeren éénige vrijheid. Van die vrijheid maakte de rakker gebruik, om er weer tusschen uit te gaan en wéér werd hij onvindbaar. Heel het koninkrijk werd doorzocht, maar ditmaal verschalkte hij zijn speuders, want zij vonden hem niet. Waar hij al die dagen bleef? Op een der landgoederen zijns vaders verstopte hij zich tot hij er genoeg van had. En zoo zag de familie plotseling op een avond den weerbarstige aan tafel verschijnen, keurig in avondkleeding, gelijk het behoort... Het avontuur was geëindigd. D.w.z. *dit* avontuur.

Dit avontuur. Want andere zouden er voor den nog maar dertienjarige volgen. Te Harrow, op de kostschool, waar de bloem van den Engelschen adel wordt opgevoed, bracht hij zijn leeraars dikwijls tot wanhoop met zijn avontuurlijke

streken. Menigen avond ontbrak hij op de slaapzaal en niet altijd of liever bijna nooit werd het vergrijp ontdekt. Over het dak heen vond hij in den duisteren nacht wel den weg terug naar zijn bed.

Dikwijls heeft hij het heel erg gemaakt te Harrow. Maar een zoon van lord Randolphe kon men toch niet weggagen! Een Churchill wegzenden ging toch niet! Bovendien ging het ook al niet, omdat men hem om zijn begaafdheid toch ook weer waardeerde. Maar hoe groote lastpost hij dan ook mocht zijn, *hij* was het toch weer, die de Latijnsche rede moest afsteken bij het einde van een schooljaar.

Het eind-examen op Harrow werd een geweldig succes; men legde eer in met dezen rumoerigen maar schitterenden leerling. En op de militaire school te Sandringham, waar hij nu kadet werd, gaf hij wederom blijken van zijn brillanten geest. Men had hem gevraagd, welk beroep hij verkoos. Het leger natuurlijk, luidde het antwoord, als er tenminste wat te vechten is. En als er niets meer te vechten is? „I shall have a shot at politics,” luidde het zelfbewuste antwoord. Ja, een kans is de politiek. Want daar had de familie immers ook een natuurlijk aanleg voor! Was niet de beroemde voorzaat, beroemd als generaal, ook niet vermaard om wat hij er tusschen door deed aan de politiek!

Q. A. de R.

CHURCHILL

II.

De jonge Winston toonde te meenen wat hij gezegd had. Afgestudeerd te Sandringham, stortte hij zich al dadelijk in het avontuur. Op zijn een en twintigste jaar treffen wij hem aan op Cuba. De Vereenigde Staten wilden dit eiland in hun bezit krijgen en de explosie van hun kruiser „Maine” gaf „aanleiding” tot ingrijpen. Churchill liet zich opnemen in het Spaansche expeditiecorps en werd „generaal.” En vóór zijn 26ste jaar had hij al in verschillende deelen van de wereld deelgenomen aan vijf veldslagen. Het avonturiersbloed klopte fel en heftig in zijn aderen.

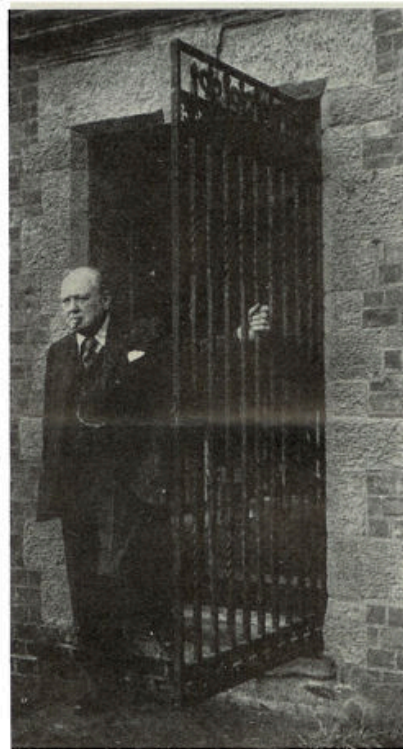
En zoo zien wij hem ook, als Engeland de Boerenrepublieken aanvalt, in Zuid-Afrika, waar hij gevangen genomen wordt. Weliswaar zegt hij oorlogscorrespondent te zijn voor een groot Engelsch dagblad, maar men treft hem aan, terwijl hij een door de Boerenartillerie gebombardeerden gepantserden trein verlaat, met een revolver in de hand. Hij krijgt een plaatsje in Pretoria in een gevangenenkamp, waar hij bewegingsvrijheid geniet. Men moet het een zeggen zoo goed als het ander: de jonge Britsche aristocraat brak zijn eerewoord en ontvluchtte; de zucht naar vrijheid won het bij hem van zijn gevoel voor eer.

Dan, weer thuis, blijkt de tijd voor hem aangebroken te zijn, om het eens in de politiek te probeeren. Zooals hij dit aanpakt, is het weer de avonturier, die in hem spreekt. Volgt hij 's vaders voetspoor, dat is het solide, stevige, betrouwbare voetspoor van den Engelschen aristocraat, die aan politiek gaat doen en zich dus bij de conservatieven aansluit? Geen denken aan bij Winston; hij sluit zich bij de liberalen aan en schaart zich bij dezen aan den linkervleugel, naast Lloyd George, bijna een socialist, maar deswege fel gehaat door den socialist. Wéér volgt de jonge Churchill zijn eigen weg — waar hij meent zijn toekomst te zien liggen, zoekt hij dien weg. Maar de oudere leden, wáárdige leden, voelen zich geschokt door Winstons fellen toon. Zóó'n toon, ja, die mocht alleen Lloyd George aanslaan, maar niet iemand uit een der eerbiedwaardigste geslachten.

Wij schrijven hier echter geen jaartallenboekje van Churchills leven; wij volgen dat leven niet verder op den voet. Dat hij omhoog schóót, carrière maakte, wij achten

het algemeen bekend. Langs de ladder der parlementaire functies — het onderstaatssecretarisschap — zien wij hem de ministerieele loopbaan bereiken: Handel, Binnenlandse Zaken, de Admiraliteit.

Als de groote oorlog van 1914 uitbreekt, is het de nog jonge Winston Churchill, die de hoogste autoriteit is van Englands roem: de vloot. En deze man kan dan zeggen, dat zijn vloot paraat is. Hij heeft haar in weinig jaren op oud-Engelsch peil gebracht.

Hoe had intusschen het volk van Engeland zijn nog jongen minister van marine leeren kennen in zijn parlementaire carrière?

Eerst een andere vraag: was Churchill als staatsman bij het Engelsche volk populair?

De vraag is moeilijk. In zekeren zin was hij wel populair, maar het was een populariteit, waarin vrees was gemengd. Een goedmoedelijk gevoel had men bij Churchill niet. Reeds door zijn gestalte wekt hij nu niet bepaald een gedachte aan goedmoedelijkheid. Breed geschouderd, de zware kop geplant op een korten, vleezigen nek, doet hij allereerst aan 'n onbarmhartigen vechter denken. Maar als hij spreekt, bekoort hij ongemeen, niet omdat hij zoo'n ele-

gant spreker zou zijn, of beschikken zou over een sonore, klankrijke stem, maar omdat hij boeit door zijn scherpste van geest, omdat men in elk zijner woorden de kracht aanvoelt van zijn stuwenden wil, zijn vitaliteit, zijn geweldige energie. En als zijn landgenooten naar 'n vechtrede van hem luisteren, dan voelen zij dit in hem aan: hier spreekt een Brit, die trotsch is op de glorie van zijn vaderland en zelf in staat is grootsche daden aan die oude glorie toe te voegen. Hier spreekt een echte Britsche patriot, die de politiek in haar verschillende schakeeringen gebruikt, om die oude glorie te dienen in een nieuwen tijd. Dan voelt ieder Engelschman dit aan: hier, in dit eeuwenoude parlement, is niet de koele cijferaar aan het woord, maar een patriot, die leider zijns volks wil zijn, een volksmenner desnoods, een demagoog. Want voor zijn groote doel versmaadt hij de kleine middelen zelfs niet, en dat groote doel is: Englands glorie voor nu en voor altijd!

Churchill is ook een man, die alleen durft te staan en het is niet het minst om die eigenschap, dat zijn volk hem vereert. Hij is een man van moed, soms grenzend aan het vermetelee; iets uitdagends zit er vaak in zijn gedragingen. Jaren geleden, het was te Birmingham, zouden lord Robert Cecil en hij spreken in de gemeentelijke concertzaal; woedende mensen wachtten hen op. Maar terwijl lord Robert zich onder politiegeleide en langs de achterzijde naar de vergaderzaal begaf, reed Churchill vrij en frank in een open wagen dwars door de menigte heen naar den hoofdingang. En dezelfde lieden, die hem met weinig goede bedoelingen stonden op te wachten, waren sprakeloos over zoo groote vermetelheid. Het volgend oogenblik ging er een hoera voor hem op; want zoo is de massa. Maar Gardiner schreef niet ten onrechte: een waagstuk, dat met een lynchpartij had kunnen eindigen.

„Waar hij gaat, ruikt het naar kruis,” heeft men ook wel eens van hem gezegd. En inderdaad, hij is nu eenmaal een geboren vechter, een, die den strijd niet alleen niet ontwijkt, maar zelfs zoekt. In het debat kan hij zijn tegenstander vriendelijk toelachen, maar tegelijk krimpt die tegenstander ineem vanwege de vlijmende boosaardigheid zijner ironie. Zoo iets ligt een parlement als het Engelsche en niemand minder dan Philip Snowden, die er ook een aardje van had, zat gemeenlijk plezierig te gnuiven, als Churchill iemand beet had. Q. A. de R.

CHURCHILL

(SLOT.)

In de jaren van zijn strijd aan de zijde van Lloyd George — men weet, dat Churchill sinds lang teruggekeerd is tot de conservatieve partij, de partij zijns vaders, — stond hij evenals Lloyd George aan de zijde van hen, die toenadering tot Duitsland zochten. Maar langzamerhand kwam de kentering, en ging hij in Duitsland den grooten rivaal der toekomst zien. Zelf heeft hij daarvan verteld in een boek.

In Juli 1914, na den „Panthersprong,” stelde Lloyd George, kanselier der schatkist, zich aan de zijde der tegenstanders van Duitsland. Churchill zelf was al overstag gegaan, tenminste al eenigermate, want nóg achtte hij vrede en vriendschap met Duitsland niet absoluut onmogelijk.

21 Juli 1911 was — zoo vertelt Churchill — de dag der verandering van Lloyd George. Toen ik hem des morgens op 21 Juli vóór de zitting van het kabinet opzocht, vond ik een heel anderen mensch tegenover mij. Zijn besluit was genomen, hij zag helder vóór zich den weg, dien hij had te gaan; hij wist wat hem te doen stond, hoe en wanneer. De hoofdzaak der verklaring, die hij me deed, was, dat wij naar een oorlog heen dreven. Op dienzelfden dag hield Lloyd George de beroemde rede, waarin hij Duitsland te verstaan gaf, dat de Deutsche regering, wanneer ze den oorlog wilde, ook Engeland onder zijn tegenstanders hebben zou. De overgang van Lloyd George naar den anderen vleugel der regering was beslissend, zegt Churchill. Hij zelf ging weg van het Home Office naar de Admiraliteit. Oorlogsbereidheid werd het parool.

Van dien dag af gold voor Churchill dit eene en wel uitsluitend: houdt u gereed voor den grooten dag. Zijn aandeel in deze voorbereiding was: zijn vlootbouw, een sterke training van de manschappen, zorg voor volle magazijnen. Wanneer Winston in dien tijd 's morgens zijn bureau betrad, keek hij eerst naar de kaart aan den binnenkant van een kast tegenover zijn schrijftafel. Op deze kaart gaf een stafofficier elken dag met vlaggen de positie aan der Deutsche vloot. Dat geschiedde in de jaren tusschen 1911 en 1914....

En toch, ook toen werkte hij er nóg aan mede, de groote botsing te voorkomen en streefde hij nóg een vlootovereenkomst na. Dat was in het begin van 1912 en niettegenstaande

de keizer tijdens die onderhandelingen weer een van zijn onvoorzichtige redevoeringen hield, bleven die onderhandelingen voortduren. Toen Engeland echter de clauseule weigerde te aanvaarden, waarin stond, dat het tenminste een welwillende neutraliteit zou eerbiedigen, wanneer Duitsland tot een oorlog mocht worden gedwongen, liep het

Churchill met zijn dochter Diana

met de overeenkomst mis. Engeland wilde dat niet; wat beteekende hier dat woord „gedwongen”? En de Engelschen zeiden: „Weet ge wat Duitsland noodig heeft? Dat is onze neutraliteit.”

Van toen af dreef men recht toe recht aan op den oorlog af. In 1914 had men dien oorlog. Toen Churchill op 4 Augustus 1914 de vergaderzaal van het kabinet betrad, zag Margot Asquith, dat zijn gezicht van blijdschap straalde. Dus was hij toch een oorloghitser geweest? Wij gelooven dat niet; zijn streven in de jaren daarvóór was van een ander karakter. Maar zijn blijdschap vond blijkbaar haar oorzaak in het besef van bevrijding: wat ik jaren lang heb zien aankomen langs lijnen

van geleidelijkheid, is er dan nu, en nu weet ik wat me te doen staat. Churchill heeft in dien grooten oorlog twee enorme fouten gemaakt: Antwerpen en Gallipoli, ziehier twee namen, die de fouten aanduiden, die zóó groot waren, dat zelfs Churchill ze als minister niet overleven mocht: hij werd de woestijn ingezonden. Maar de eersten, die ze hem vergaven, waren de marinemannen, die gevochten hadden bij Gallipoli en die hem later eerden, officieren en manschappen, in een bijeenkomst, speciaal te zijner eere belegd. En inderdaad, de beide zetten, zoo vermetel, hadden, indien allen er zóó in geloofd hadden als Churchill zelf dit deed, kunnen slagen en dan hadden zij den oorlog aanmerkelijk bekort. Nu werden zij geboekt onder den post: verspilling van kostbare menschenlevens en vlootmateriaal, en moest Churchill aftreden. Was het de hem algemeen toegeschreven eigenschap van zorgeloosheid, die hem zoo ontijdig van zijn hoogen post verwijderde?

Meer dan een kwarteeuw is sindsdien verlopen. Wéér staat die harde Churchill aan het hoofd van Englands vloot, en wéér is Duitsland de vijand. Licht het niet in de rede, dat deze onverzettelijke man, die zoo geweldig haten kan, weer even fel zijn vijanden zal bekampen, zoodra zijn zienswijze den doorslag krijgt? Maar zal hij dan ook toonen, dat hij in die kwart eeuw in zijn handelen bezadigder geworden is en nu zijn aangeboren vermetelheid te beteugelen weet?

Over één vraag bekommeren wij ons en wij doen dit met den Duitschen auteur, die eens, jaren geleden, een prachtige objectieve beschouwing aan hem wijdde. Zij is deze: „Waar is het groote moreele principe, waar het hogere zedelijke doel, die bij alle ware grooten toch ergens aanwijsbaar moet zijn?” Want hoe schitterend de eigenschappen van verstand en geest bij dezen geboren vechter ook mogen zijn, in zijn ideeën schijnt hij ons meer receptief dan creatief, en de staatsman, die in waarheid leidt, moet meer van het laatste hebben dan van het eerste. En dat zelf-schepende in hem moet dan gewijd zijn niet allereerst aan een wereldsch, maar aan een geestelijk doel. En hoe het daarmee staat bij Winston Churchill, dit blijft voor ons een open vraag. En zijn leeftijd is hiervoor niet langer meer 'n excuus, wat hij wél was in dien anderen grooten oorlog.

Q. A. de R.